

POLITICA FISCALĂ, ARMA CEA MAI EFICACE ÎN PERIOADA DE RECESIUNE

Nicoleta JULEA, Natalia ȘTEFÎRȚĂ

Universitatea Tehnică din Moldova

Abstract: Deci, factorii de decizie trebuie să ia în considerație faptul că indiferent dacă avem un buget excedentar sau unul deficitar, urmărindu-se reducerea șomajului prin creșterea cheltuielilor guvernamentale, ca singură soluție valabilă, acesta presupune obligatoriu renunțarea la idea unui buget echilibrat.

Cuvinte-cheie: cheltuielilor guvernamentale, impozite și taxe, multiplicator.

1. Introducere

Creșterea cheltuielilor statului (G) poate stimula economia, deoarece se măresc cheltuielile agregate. O asemenea creștere se reflectă multiplicat în venitul național:

$$\Delta Y = \Delta G \left(\frac{1}{1-b} \right), \text{ în care } \left(\frac{1}{1-b} \right) \text{ este multiplicatorul. (1)}$$

Problema principală însă este modul de finanțare a cheltuielilor guvernamentale (cu condiția că oferta de monedă să rămână neschimbată). Desigur, când spunem aceasta nu avem în vedere emisiunile monetare, fiindcă pe lângă faptul că o asemenea evoluție aparține politicii monetare, ea nu este dictată de guvern, ci de Banca Centrală, care este independentă. De aceea avem în vedere celelalte două surse de finanțare a cheltuielilor guvernamentale: prin impozite și taxe (mărimea lor) și prin datorie internă. De fapt, numai în legătură cu aceste două surse ne putem da seama de efectul pur al politicii fiscale.

Să presupunem că Trezoreria emite (pune-n vânzare) valori financiare (bonuri, titluri, obligații) în valoare de 10 mln.u.m și că utilizează suma respectivă în finanțarea cheltuielilor statului. Oferta monetară nu s-a schimbat, că cele 10 mln.u.m reprezintă o ofertă monetară limitată la perioadele pentru care au fost emise aceste valori financiare. Pe de altă parte, Trezoreria concurează cu alți ofertanți (emitenți) de valori financiare. De aceea, este posibil ca Trezoreria să ofere o rată mai mare a dobânzii pentru a atrage cumpărătorii pentru valorile sale de 10 mln.u.m. Însă cum am spus, aceasta, prin creșterea ratei dobânzii, conduce la "demobilizarea" investitorilor și consumului (cheltuielile) populației.

2. Cadrul teoretic

În figura 1 este prezentat grafic impactul cheltuielilor guvernamentale în modelul echilibrului general (modelul ISLM). Astfel, o creștere în G împinge curba IS spre dreapta cu valoarea $\Delta G \left[\frac{1}{1-b} \right]$, ceea ce înseamnă că la orice rată a dobânzii venitul național va crește cu volumul lui G înmulțit cu multiplicatorul. În grafic, v.n crește de la $Y_e \rightarrow Y_3$ unde $Y_3 - Y_e = \Delta G \left[\frac{1}{1-b} \right]$. Însă, schimbarea produsă pe piața mărfurilor (curba IS) dezechilibrează piața monetară: în C avem o lipsă de lichiditate, astfel că valorile sunt (re) vândute pentru a se obține lichidități. Deci, prețul lor scade, cresc dobânzile, influențând, cum spuneam, negativ investițiile și consumurile. În B avem un nou echilibru (Y_1, d_1), dar care în comparație cu vechiul echilibru din A (Y_e, d_e) se află la un nivel superior al v.n. și al ratei dobânzilor.

Efectul multiplicator nu apare însă în mod deplin, deoarece: $Y_1 - Y_e < Y_3 - Y_e$, ceea ce este absolut corect, căci: efectul expansionist (multiplicator) al creșterii G este parțial anulat de scăderea investițiilor și consumului prin creșterea dobânzilor.

Același lucru este valabil și într-o situație opusă: la scăderea în G, curba IS se mișcă spre stînga tot cu o valoare multiplicată. Rata dobânzii scade, ceea ce conduce la mărimea consumului și investițiilor, cu efectele pozitive cunoscute asupra producției. Așadar, și în cazul scăderii G, efectul de contractare economică este parțial anulat de o creștere a investițiilor și consumului.

Un fapt evident și dovedit clar de realitate, scăderea nivelului impozitelor și taxelor (T), spre deosebire de scăderea G, influențează în mod direct cheltuielile agregate prin intermediul funcției de consum.

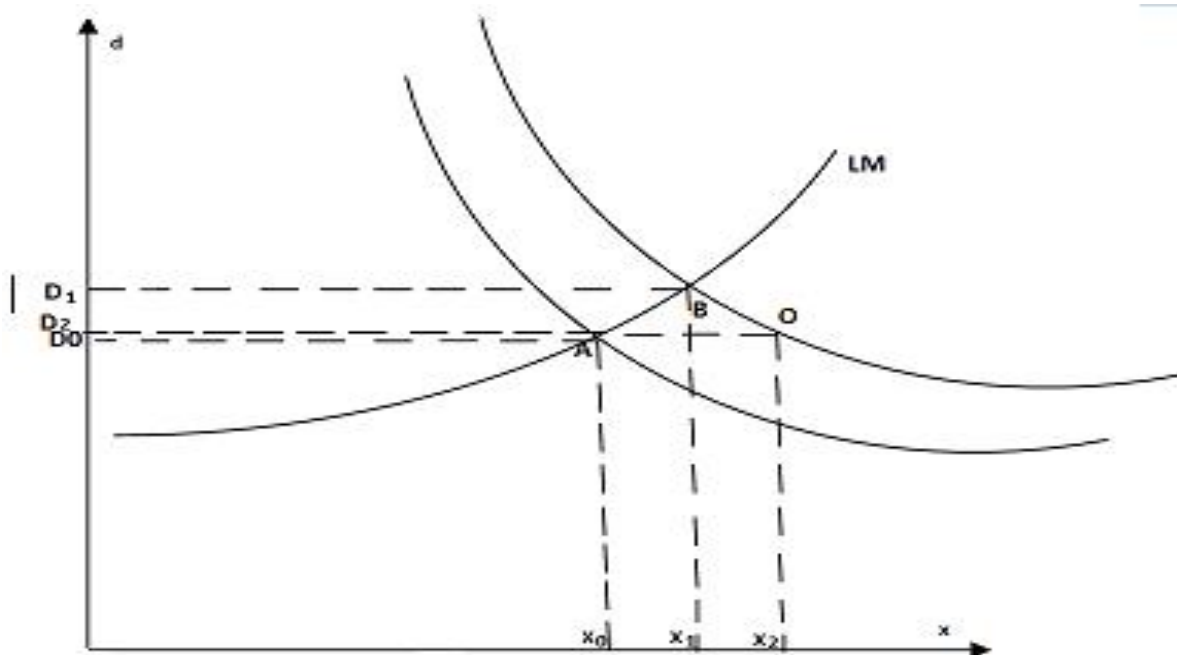

Figura 1: Modelul ISLM

Sursa: [Radu Vasile: *Monedă și Politica fiscală*, editura Uranus, București, 2012, (cap. 1, pag. 32)]

Astfel, în figura 2 curba $C_a = (C_0 + I_0 + G_0) + bY$, se mișcă numai cu $b(\Delta C_0) = b(\Delta T)$. De exemplu, dacă impozitele scad cu 100 u.m funcția de consum se mișcă, din punct de vedere grafic, în sus cu $b(b = I_m a C)$ și nu cu valoarea totală de 100 u.m. Deci, ca se mișcă numai cu $b(\Delta T)$. Multiplicatorul de impozite apare astfel: $-b(1-b)$ sau $\frac{-1}{(1-b)-1}$ unde valoare absolută a primului b este mai mică decât a celui de-al doilea. Semnul negativ al multiplicatorului-impozite se datorează faptului că, prin creșterile impozitelor (în termeni reali), se micșorează produsul național net real (sau v.n real) și invers: este deci o relație invers proporțională. În fig. 2 se poate observa cum curba IS mișcă spre dreapta cu o distanță egală cu valoarea scăderii impozitelor cu multiplicatorul impozitelor. [1. pag. 23]

Punctul (nou) de echilibru este $C(Y_1, d_1)$ și corespunde deci, unui nivel mai mare a ratei dobânzii față de A, vechiu punct de echilibru, ambele fiind însă o intersecție a curbelor ISLM. În C și nivelul v.n (p.n.n) real este mai mare decât în A, dar nu atât de mare cât ar fi putut fi dacă rata dobânzii iar fi fost mai mică (punctul B). Nivelul v.n (p.n.n) real a crescut, deoarece reducerile de impozite au stimulat cheltuielile agregate, chiar și indirect prin creșterea consumului.

În B, unde $Y_2 > Y_1$, la o ofertă de monedă dată, apare astfel o lipsă de lichiditate: dorința de lichiditate va aduce la (re) vânzarea valorilor financiare, ceea ce va duce la scăderea prețurilor lor și deci, cum am notat de atâtea ori, la creșterea ratei dobânzilor, proces ce va continua pînă ce se ajunge la un alt punct de echilibru (C). La o creștere a impozitelor (și taxelor), curba IS "se va mișca" spre stînga cu valoarea creșterii impozitelor, înmulțită cu multiplicatorul de impozite. Efectele continuă ca mai sus, dar în sens opus: se produce reducerea activităților economice, deși nu cu întregul efect al multiplicatorului impozite. Scăderea activității economice, ca urmare a mărimii poverii fiscale, va reduce cererea de monedă L1, apărînd exces de lichidități la acea rată a dobânzii. Lichiditățile în exces sunt utilizate pentru cumpărări de valori financiare, astfel că prețul acestora crește, iar rata dobânzilor scade: consumul și investițiile sunt astfel favorizate, deci contractarea economică, ca urmare a creșterii impozitelor, este și ea parțial anulată de scăderea ratei dobânzilor cu efectele ei pozitive.

Pe de altă parte, efectul multiplicatorului-impozite este mai mic decât multiplicatorul-cheltuieli guvernamentale. Un instrument principal apare deci a fi deficitul bugetar (deficit spending).

El permite ca printr-o anumită combinație între G și scăderea lui T (impozite și taxe) și curba IS să fie "împinsă" suficient "de sus" pentru a se ajunge la o diminuare a șomajului, deci atingerea unui obiectiv macroeconomic. În cazul cînd recesiunea apare atunci cînd există deja un deficit bugetar, o asemenea politică va conduce la o marire a deficitului bugetar.

Dacă vrem însă să combatem inflația, tot prin intermediul politicii fiscale, atunci trebuie mers pe o altă cale, opusă celei anterioare și anume reducerea cheltuielilor guvernamentale și o mărire a impozitelor și taxelor.

O asemenea politică, denumită de obicei "deausteritate", realizează o diminuare, uneori drastică, a deficitului bugetar, dacă s-a pornit de la un deficit bugetar și la excendent, dacă s-a plecat de la buget echilibrat.

Pentru a nu crea confuzie de termeni, menționăm că înțelegem printr-o politică fiscală autoritară, o politică dusă în mod deliberat și conștient, fie de parlament, fie de executiv, urmărind reducerea (sau chiar eliminarea șomajului) și stabilizarea prețurilor. Asemenea politică implică în același timp schimbări în rata impozitelor, în programele de transfer de venituri și în cheltuielile guvernamentale de bunuri și servicii.

Ea presupune și impune de fapt, cum arată practică din toate țările dezvoltate, o legislație specifică, adecvată atingerii acestor obiective. Există însă, în același timp, și schimbări "naturale" în cheltuielile guvernamentale, în impozite și taxe, care nu sunt și nu trebuie să fie obiect de politică deliberată, deci a unei legislații anume, dar care însă au un rol important în stabilitatea economică.

În toate statele dezvoltate se aplică acest impozit asupra veniturilor personale. Statisticile arată că nivelul impozabil a crescut pînă la 50% în țări. Cum funcționează acest impozit, ca un factor stabilizator economic "natural"? Ca să răspundem, să abordăm cîteva situații.

Să presupunem că într-o economie cu ocuparea deplină a forței de muncă, începe o fază de recesiune (șomaj, salariile celor rămași ca angajați se micșorează, volumul afacerilor scade). O persoană cu un venit anual de 35000 u.m este impozitat cu 45%. Însă din motivul amintit mai sus, venitul se diminuează la 20000 u.m. El va trece automat la altă "clasă" de impozitare: 38% [2. pag. 24-34]

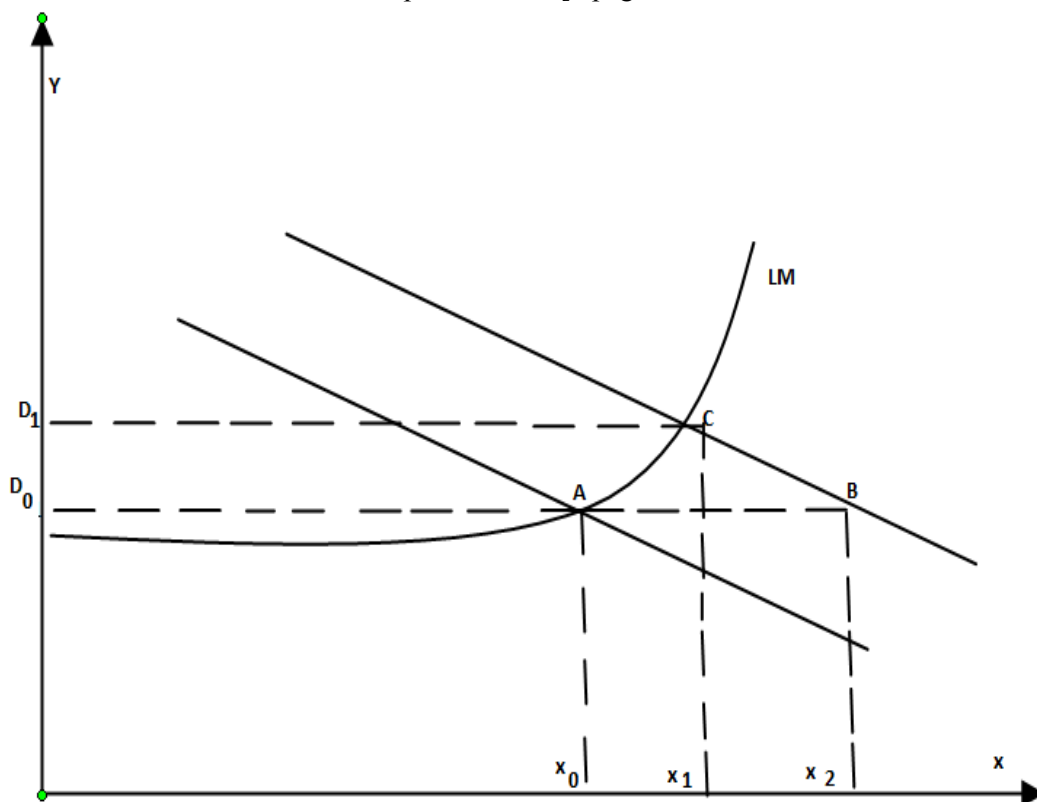

Figura 2: Curba IS

Sursa: [Radu Vasile: *Monedă și Politica fiscală*, editura Uranus, București, 2012, (cap. 1, pag. 35)]

Venitul brut a scăzut (de la 35000 u.m la 20000 u.m), dar venitul net, cel de după deducerea impozitului, nu a scăzut la fel de mult (de la 45% la 38%). În ce constă deci superioritatea impozitului progresiv pe venit? Mai întâi, pentru că prin el se diminuează mult impactul pe care o situație economică dificilă o are asupra indivizilor și veniturilor personale. În al doilea rând, se creează o anumită siguranță, prin faptul că puterea de cumpărare, deci capacitatea de consum, se menține la un nivel acceptabil și capabil să susțină o cerere agregată suficient de mare, care este cheia relansării economice. Se produce trecerea la o clasă superioară de impozitare.

Aceasta înseamnă că acum venitul net nu a crescut la fel mult ca cel brut, ceea ce face ca să se împiedice o "încălzire" exagerată a pieței (adică intensificarea peste măsură a cererii agregate) cu efecte destabilizatoare, ca de exemplu, crearea de presiuni inflaționiste prin apariția unui exces de cerere, ceea ce determină creșterea prețurilor (inflație prin cerere).

Așadar, impozitul progresiv pe venituri este în mod evident un stabilizator economic natural diminuând impactul unor schimbări prea bruște, prea abrupt, într-un sens sau altul, asupra economiei. [3. pag. 18-19].

Și compensațiile (indemnizațiile) de șomaj au fost gândite tot ca un stabilizator natural economic, avînd același rol, de diminuare a impactului acelor schimbări “violente” în economie, mai precis în cererea agregată. Într-o fază de recesiune, evident că se produce o creștere a numărului de șomeri.

Prin indemnizațiile de șomaj se mai diminuează scăderea gravă a veniturilor șomerilor, păstrîndu-se un nivel suficient al puterii de cumpărare. Invers, în perioadele de boom economic, cînd numărul șomerilor se diminuează mult, volumul indemnizației de șomaj scade mult.

3. Concluzii

În concluzie, dispărînd asemenea indemnizații nu se mai adaugă nimic semnificativ puterii de cumpărare, ceea ce nu duce la aceeași creștere prea accentuată a cererii, cu efectele deja amintite. Susținătorii deficitului bugetar au ca principal argument faptul că prin el este stimulată economia.

Să presupunem însă că se intră într-o fază de recesiune, pornindu-se de la un buget echilibrat și de la ocuparea deplină a forței de muncă; se produce deci o scădere a veniturilor, inclusiv a venitului național. Pe de altă parte, la aceeași rată a impozitelor se produce scăderea veniturilor datorată recesiunii și deci, rentabilitatea impozitelor se diminuează.

Dacă nu s-ar dori adoptarea de către stat a vreunei măsuri intervenționiste, poziție să zicem specifică unei concepții pur liberale, un buget echilibrat devine în asemenea perioadă, prin forța lucrurilor, deficitar, veniturile devenind mai mici ca cheltuielile. Dar, și aici apare ca o idee esențială a ceea ce trebuie să se înțeleagă prin deficit bugetar: deficitul de mai sus nu are nimic stimulatîv pentru economie, fiind un deficit să-i zicem de “casă” și el nu face parte dintr-o anume politică de liberată, gîndită și corelată a guvernului care reacționează astfel la situații critice, ci este doar un simplu rezultat al recesiunii, față de care guvernul în cauză de fapt nu a acționat cu nimic.

Bibliografie

1. Aaron, Henry S. și Pechman, J.A (editori): *How Taxes Affect Economic Behaviour*, Washington DC, 2013.
2. Radu Vasile: *Monedă și Politică fiscală*, editura Uranus, București, 2012.
3. Alchidian, A.A și Allen, W.R: *Exchange and Production*, ed. a 3-a, 2011.